

POL FELIKS LAZARFELDNING SOTSIOLOGIK IJODI**Ibragimov Murod Baxodirovich**

O'qituvchi

O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O'zbekiston.

Ikromova Jasmina Ilhomjon qizi

Sotsiologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O'zbekiston.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11203704>

Annotatsiya. Ushbu maqolada amerikalik sotsiolog Pol Lazarsfeldning hayoti, faoliyati hamda sotsiologiyada tutgan o'rni haqida ma'lumot berilgan. Lazarsfeldning faoliyati aloqa nazariyasi sohasiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Uning "Ikki bosqichli aloqa oqimi" tushunchasi ommaviy axborot vositalari xabarlarini keng jamoatchilikka tarqatilgunga qadar fikr yetakchilari orqali qanday filtrlangani va talqin qilinishini tushunishda muhim rol o'ynadi. Lazarsfeldning tadqiqotlari, ommaviy axborot vositalari mazmunini talqin qilish va tarqatishni shakllantirishda fikr yetakchilari, o'ziga xos ijtimoiy xususiyatlarga ega va ma'lumot olish imkoniyatiga ega bo'lgan shaxslarning rolini ta'kidlaydi. Ushbu kontseptsiya individual qarorlar qabul qilish jarayonlarini shakllantirishda shaxsiy munosabatlar, e'tiqodlar va ijtimoiy ziddiyatlarni tushunish muhimligini ta'kidlaydi. Lazarsfeldning ishi ommaviy axborot vositalari, aloqa va jamiyat ta'sirining zamonaviy tahlillarida dolzarb bo'lib, media tadqiqotlari, marketing va ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni o'rganishga doimiy ta'sir ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: Sotsiolog, nazariya, tadqiqot, ommaviy axborot, tahlillar, metodologiya, "Giyohvandlik funksiyasi", emigratsiya. Chikago, Kolumbiya, Vena, Sorbonna universitetlari.

SOCIOLOGICAL WORKS OF PAUL FELIX LAZARFELD

Abstract. This article provides information about the life, work and role of the American sociologist Paul Lazarsfeld in sociology. Lazarsfeld's work had a significant impact on the field of communication theory. His concept of the "Two-Step Communication Stream" was instrumental in understanding how media messages are filtered and interpreted by opinion leaders before being disseminated to the general public. Lazarsfeld's research emphasizes the role of opinion leaders, individuals with specific social characteristics and access to information in shaping the interpretation and distribution of media content. This concept emphasizes the importance of understanding personal attitudes, beliefs, and social conflicts in shaping individual decision-making processes. Lazarsfeld's work is relevant in contemporary analyzes of media, communication, and societal influence, and has had a lasting impact on media studies, marketing, and the study of social interactions.

Key words: Sociologist, theory, research, public information, analysis, methodology, "Function of addiction", emigration. Chicago, Columbia, Vienna, Sorbonne universities

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ РАБОТЫ ПАУЛЯ ФЕЛИКСА ЛАЗАРСФЕЛЬДА

Аннотация. В статье представлена информация о жизни, деятельности и роли американского социолога Пола Лазарсфельда в социологии. Работы Лазарсфельда оказали значительное влияние на область теории коммуникации. Его концепция «двухэтапного потока коммуникации» сыграла важную роль в понимании того, как сообщения СМИ фильтруются и интерпретируются лидерами общественного мнения, прежде чем они будут распространены среди широкой публики. Исследование Лазарсфельда подчеркивает роль лидеров общественного мнения, людей с особыми социальными характеристиками и доступом к информации в формировании интерпретации и распространения медиаконтента. Эта концепция подчеркивает важность понимания личных отношений, убеждений и социальных конфликтов при формировании индивидуальных процессов принятия решений. Работы Лазарсфельда актуальны для современного анализа средств массовой информации, коммуникации и социального влияния и оказали длительное влияние на исследования средств массовой информации, маркетинг и изучение социальных взаимодействий.

Ключевые слова: Социолог, теория, исследование, общественная информация, анализ, методология, «Функция лекарства», эмиграция. Университеты Чикаго, Колумбии, Вены, Сорбонны.

Pol Feliks Lazarsfeld - XX asr Amerika sotsiologiyasining yirik namoyandalaridan biri. Kolumbiya universiteti amaliy ijtimoiy tadqiqotlar byurosining asoschisi, u ommaviy axborot vositalari orqali mulqotning jamiyatga, xususan, ovoz berish xatti-harakatlariga ta'siri bo'yicha keng ko'lamli tadqiqotlar o'tkazdi. 1903-yil 15-fevralda Vena shahrida Avstriya Sotsial-demokratik partiyasiga aloqador, keyinchalik asosan marksizm hukmronlik qilgan yahudiy ziyoli oilasida tug'ilgan. Ushbu faol kontekst yosh Lazarsfeldga universitetda o'qish va professional hayotdagi ilk qadamlari, shuningdek, siyosiy majburiyatlari nuqtai nazaridan chuqur ta'sir ko'rsatdi.

Amerikada bo'lganligining oxirida Avstriya natsizmning kuchayishidan qattiq larzaga keldi. Ko'pgina sotsialistik ziyolilar AQShda vaqtincha yoki doimiy yashashga qaror qilishdi. Pol Lazarsfeld ushbu mamlakat uchun emigratsiya vizasiga murojaat qiladi va oladi. Maykl Pollakning ta'kidlashicha, "Emigratsiya uning siyosiy majburiyatlari tugashiga to'g'ri keladi"[1]. Boshqa

narsalar qatori, chunki u o'zining kasbiy rivojlanishi uchun barcha sharoitlar bajarilgan Nyuark, keyin Prinston universitetida ishlagandan so'ng, u tadqiqot markazini tashkil qilgan davrdan so'ng, u o'z jamoalari bilan Kolumbiya universitetiga ko'chib o'tdi va u yerda sotsiologiya professori etib tayinlangan edi.

Lazarsfeldning sotsiologik metodga qo'shgan ko'plab hissalariga unga "Zamonaviy empirik sotsiologiyaning asoschisi" unvonini berdi. Lazarsfeld ko'p o'zgaruvchan diskret ma'lumotlarni klasterlash uchun yashirin sinf modelini ixtiro qildi. U shuningdek, statistik so'rov tahlili, panel usullari, yashirin tuzilma tahlili va kontekstual tahlilda katta muvaffaqiyatlarga erishdi. Uning ko'pgina g'oyalari shu qadar ta'sirli bo'lganki, ular o'z-o'zidan ravshan deb hisoblanadi. U, shuningdek, aloqaning ikki bosqichli oqimi modelini ishlab chiqqanligi bilan ajralib turadi[2].

Lazarsfeld ko'plab yosh sotsiologlarni tayyorlash orqali ham katta hissa qo'shdi.

Lazarsfeldning tarjimai holi mualliflaridan biri Pol Neyratning yozishicha, "Uning shogirdlari va shogirdlarining o'quvchilari tomonidan yozilgan o'nlab kitoblar va yuzlab maqolalar mavjud bo'lib, ularning barchasi hali ham bu odam ijodi ruhidan nafas oladi".

Lazarsfeldning muvaffaqiyatli shogirdlaridan biri Barni Glazer bo'lib, u sifat ma'lumotlarini tahlil qilishning dunyodagi eng ko'p iqtibos qilingan usuli bo'lgan asosli nazariyaning (GT) asoschisi edi. Indeks shakllanishi va sifatli matematika Lazarsfeld tomonidan o'qitiladigan fanlar bo'lib, Glaserga ko'ra GT usulining muhim tarkibiy qismidir. James Samuel Coleman, ijtimoiy ta'lim nazariyalariga muhim hissa qo'shgan va Amerika Sotsiologiya Assotsiatsiyasining bo'lajak prezidenti, shuningdek, Kolumbiyadagi Lazarsfeldning talabasi edi[3].

Pol Lazarsfeld Amerika sotsiologik assotsiatsiyasi (ASA) va Amerika jamoatchilik fikrini o'rganish assotsiatsiyasi prezidenti bo'lgan. U ko'plab universitetlarning, jumladan Chikago universiteti, Kolumbiya universiteti, Vena universiteti va Sorbonna universitetining faxriy unvonlarini oldi. Kolumbiya universitetining ijtimoiy tadqiqot markazi uning nomi bilan o'zgartirildi. ASA Metodologiyasi bo'limining martaba yutuqlari mukofoti ham uning sharafiga nomlangan Amerika Baholash Assotsiatsiyasining eng yuqori nazariya mukofoti.

1940 yilda Franklin Delano Ruzvelt xodimlari uchinchi prezidentlik muddatiga nomzod bo'lishga qaror qilganlarida, ommaviy axborot vositalarining saylovchilarning tanloviga ta'sirini o'rganish topshirildi[4]. Pol Lazarsfeld tadqiqotchilar guruhiga rahbarlik qilib, prezidentlik saylovlarida ommaviy axborot vositalariga qanchalik ta'sir qilganini aniqlashga harakat qildi. O'z ma'lumotlarini yig'ish uchun ular Ogayo shtatining Erie okrugida keng ko'lamli tadqiqot o'tkazdilar, u yerda demokratlarning amaldagi rahbari Ruzvelt va respublikachi raqibi Vendell Uillki o'rtasidagi saylovda ommaviy axborot vositalarining rolini o'rganishdi.

Ommaviy axborot vositalarining odamlarga ta'siri haqida o'rganishning yana bir qismini Peter Lazarsfeldning "Ikki bosqichli tarqatish" nazariyasi tashkil etadi. Bu nazariya, ommaviy axborot vositalarining to'g'ridan-to'g'ri insonlarga ta'sir qilmasligi, balki o'zaro aloqa tizimlariga va fikrlarini ulug'laydigan insonlarga ta'sir qilishi haqida ma'lumot bermaydi[5].

Bu nazariya davlatlar, kompaniyalar va jamiyat uchun muhimdir, chunki buni tushunish, xizmatlarini sotish va siyosiy ko'rsatkichlar olishda juda muhimdir. Lazarsfeldning ikki bosqichli tarqatish nazariyasi, insonlar orasidagi o'zaro aloqalarni va fikrlarini ulug'laydigan insonlarning rolini kuchli ko'rsatadi. Bu bilan birga, ommaviy axborot vositalarining to'g'ridan-to'g'ri insonlarga ta'siri kam bo'lishi va o'zaro aloqalar va opinion liderlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Ushbu nazariya, ommaviy axborot vositalarining odamlarga ta'sirini tushunishda yordam beradi va insonlar orasidagi o'zaro aloqalarni, fikrlarini ulug'laydigan insonlarning rolini tushuntiradi. Bu esa, reklama, siyosiy ma'lumotlar, yangiliklar va boshqa axborotlarni qanday qabul qilishimiz va ularning bizning fikrlarimiz va harakatlarimizni qanday ta'sir qilishi haqida ko'proq tushunishga imkon beradi.

Lazarsfeld "Giyohvandlik disfunktsiyasi" g'oyasini ishlab chiqdi, bu esa odamlarning befarqligi yoki harakatsizligini tushuntiradi[6]. Ommaviy axborot vositalarining "Salib yurishlari" dan farqli o'laroq, Lazarsfeld "Giyohvandlik funktsiyasini" hokimiyatdagilar qasddan ishlatmaydi, deb aytdi. Aksincha, u buni "Rejasiz mexanizm" deb taklif qildi. Bu funktsional emas, balki disfunktsional deb ataladi. Taxmin qilinishicha, zamonaviy murakkab jamiyat aholining katta qismi siyosiy befarq va harakatsiz bo'lishi manfaatdor emas.

Lazarsfeld keng doiradagi mutafakkirlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish qobiliyati bilan ajralib turardi. Uning eng mashhur hamkorliklaridan biri Robert K. Merton bilan bo'lgan. Merton ham, Lazarsfeld ham 1941-yilda Kolumbiya Universitetining Sotsiologiya bo'limiga yangi professor-o'qituvchilar bo'lib tayinlangan[7]. Merton yangi nazariyotchi, Lazarsfeld esa metodologiya bo'yicha mutaxassis hisoblangan. Lazarsfeld va Merton eng mashhur bo'lgan asari ularning "Ommaviy aloqa, ommabop ta'm va uyushgan ijtimoiy harakati"[8]. Keng antologiyaga aylangan maqola media tadqiqotlarida kanonik matn sifatida taklif qilingan. Lazarsfeld va Merton "Ommaviy kommunikatsiya vositalari" muammolariga jamoatchilikning qiziqishi ortib borayotganini tushunishga kirishdilar. Ommaviy axborot vositalariga nisbatan keng tarqalgan va muammoli yondashuvlarni tanqidiy ko'rib chiqishdan so'ng - "Bu ommaviy axborot vositalarining mavjudligi jamiyatimizga keng tarqalgan taxmin qilinganidek chuqur ta'sir qilmasligi mumkin", ular o'z ishlarini bajaradilar. Ular uchta "Ijtimoiy funktsiyani" ta'kidlaydilar[9]. Ulardan birinchisi, ijtimoiy maqom berish funksiyasi yoki "Ommaviy axborot vositalarining jamoat masalalari, shaxslar, tashkilotlar va ijtimoiy harakatlarga maqom berish"

usulidir. Ikkinchi funktsiya "Ijtimoiy me'yorlarni qo'llash" bo'lib, bunda ommaviy axborot vositalari voqealar yoki xatti-harakatlarning ommaga oshkor etilishi, ushbu me'yorlardan chetga chiqishlarni jamoatchilik fikriga ko'rsatish uchun foydalanadi. Uchinchi funktsiya va, ehtimol, eng yaxshi ma'lum bo'lgan, giyohvandlik disfunktsiyasi bo'lib, unda jamiyatdagi shaxslarning energiyalari muntazam ravishda uyushgan harakatlardan uzoqlashadi - shunchaki o'qish yoki tinglash uchun vaqt va e'tibor talab etiladi. Ommaviy axborot vositalari: "Ushbu ma'lumot to'lqiniga ta'sir qilish oddiy o'quvchi yoki tinglovchini quvvatlantirishdan ko'ra, giyohvandlikka xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa sifatida shuni aytib o'tishim kerakki, Pol Feliks Lazarsfeld o'z davrida jahon miqyosida tan olingan va bahslashuvchi sotsiolog edi. Aytish kerakki, uning karerasi va intellektual ishlab chiqarishi klassik universitet traektoriyalaridan tashqarida. Qanday bo'lmasin, bugungi kunda ham ommaviy axborot vositalarini o'rganishga, xususan, ularning ta'siriga, hattoki saylov sotsiologiyasiga qiziquvchilar uchun undan qochish qiyin. Nihoyat, u ma'lumot to'plash, shuningdek, fikr so'rovlarini o'tkazishga qaratilgan so'rov usullarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynadi. O'z davrida yashab ijod qilgan ko'pgina sotsiologlar ham uning ilmiy ishlariga qarshi qiqishiga qaramasdan ishlarini davom ettirgan.

Pol Lazarsfeldning aloqa nazariyasiga qo'shgan hissasi, xususan, uning "Ikki bosqichli aloqa oqimi" kontseptsiyasi axborotning jamiyatda qanday tarqalishi va talqin qilinishini tushunishimizga katta ta'sir ko'rsatdi. Ommaviy axborot vositalaridagi xabarlar oqimini shakllantirishda fikr yetakchilari va shaxsiy munosabatlarning rolini ta'kidlab, Lazarsfeldning ishi aloqa jarayonlarining murakkabligi haqida qimmatli fikrlarni taqdim etdi. Uning tadqiqotlari ommaviy axborot vositalari, marketing va ijtimoiy o'zaro ta'sirning zamonaviy tadqiqotlarida dolzarb bo'lib qolmoqda va jamoatchilik fikri va xatti-harakatlarini shakllantirishda individual e'tiqodlar, ijtimoiy dinamika va shaxslararo aloqalarni hisobga olish muhimligini ta'kidlaydi.

Lazarsfeldning kashshof sotsiolog va aloqa nazariyotchisi sifatidagi merosi ommaviy axborot vositalarining ta'siri va jamiyatdagi o'zaro ta'sirlar haqidagi tushunchamizni shakllantirishda ta'sirli bo'lib qolmoqda. Ushbu olimning olib borgan izlanishlar va yaratgan nazariyalari hali hanuz o'z qiymatini va ahamiyatini yo'qotgan emas. Kelgusida biz yoshlar ushbu olimlarning ishlarini davom ettirgan holda yangi nazariyalarni kashf etamiz.

REFERENCES

1. Kolumbiya universiteti matbuot entsiklopediyasi

2. Fyurstenberg, Fridrix. "Bilim va harakat: Lazarsfeldning ijtimoiy tadqiqotlar asosi" Pol Lazarsfeld (1901-1976). Nyu -Yorkdagi Vena sotsiologiyasi; Parij-Monreal (Qc.): Ed. L'Harmattan, 423-432;
3. Zayzel, Xans. 1979. "Vena yillari" Sifatli va miqdoriy ijtimoiy tadqiqotlar: Pol F. Lazarsfeld sharafiga yozilgan maqolalar. Robert K. Merton, Jeym S. Koleman va Piter X. Rossi tomonidan tahrirlangan. Nyu -York: Erkin matbuot.
4. Bernard R. Berelson, Pol F. Lazarsfeld va Uilyam N. Makfi. 1966 yil. Ovoz berish: Prezidentlik kampaniyasida fikrlarning shakllanishini o'rganish.
5. Lazarsfeld, Pol va Robert K. Merton. 1975. "Ommaviy muloqot, ommabop ta'm va uyushgan ijtimoiy harakatlar" Ommaviy kommunikatsiya jarayoni va ta'siri. Qayta ko'rib chiqilgan nashr. Urbana, IL: Illinoys universiteti matbuo
6. Lazarsfeld, Pol va Elixu Katz. 1955. Shaxsiy ta'sir.
7. Shramm, Uilbur. 1997 yil Amerikada muloqotni o'rganishning boshlanishi: shaxsiy xotira. Steven H. Chaffee va Everett M. Rogers tomonidan tahrirlangan. Thousand Oaks, CA: Sage nashrlari.
8. Lazarsfeld, Pol. 1969. "Ijtimoiy tadqiqotlar tarixidagi epizod: esdalik" Intellektual migratsiya: Evropa va Amerika, 1930-1960. Kembrij, MA: Garvard universiteti matbuoti.
9. Lazarsfeld, Pol va Robert K. Merton. 1975. "Ommaviy muloqot, ommabop ta'm va uyushgan ijtimoiy harakatlar" Ommaviy kommunikatsiya jarayoni va ta'siri. Qayta ko'rib chiqilgan nashr. Urbana, IL: Illinoys universiteti matbuoti.
10. Dzhiyanmuratova G. Factors Determining the Behavior of Young Voters //Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation (2993-2777). – 2023. – T. 1. – №. 10. – C. 96-100.
11. Sherbutayevna J. G. ABSENTEIZM IJTIMOY HODISA SIFATIDA //Research and Publication. – 2023. – T. 1. – №. 11. – C. 4-10.
12. Jiyamuratova Gulnoz. Sotsiologiya tarixi. – T.: Innovatsiya-Ziyo, 2020. – 466 b. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAA AJ:W7OEmFM y1HYC